

MARÍA DUEÑAS

LAIKO
GIJOS

Skaitomiausia pastarųjų metų
knyga Ispanijoje

Alma littera

Mano likimą sudaužė rašomoji mašinėlė. Ją kelias savaites mačiau per „Hispano-Olivetti“ vitrinos stiklą. Šiandien į viską žvelgiant pro prabėgusių metų prizmę net sunku patikėti, kad paprasčiausias mechaninis prietaisas buvo toks galingas, jog pakreipė mano gyvenimą kita vaga ir per keturias dienas visi mano planai ją įsigyti triukšmingai žlugo. Bet įvyko, kaip įvyko, aš niekaip negalėjau to sustabdyti.

Tiesa, anuomet didelių sumanymų nepuoselėjau. Buvo tik artimiausi, kone buitiniai siekiai, atitinkantys mano gyvenamą vietą ir laiką, tik ranka pasiekiami ateities planai. Tomis dienomis mano pasaulis lėtai sukosi apie kelis asmenis, o santykiai su jais tada atrodė tvirti ir ilgalaikiai. Tvirčiausias ryšys visada buvo su motina. Ji dirbo modeliuotoja kilmingoms klientėms skirtame madų salone. Nors turėjo patirties ir pasiūlydavo puikių sprendimų, ji vis dėlto buvo tik paprasta samdoma siuvėja, tokia pat darbininkė kaip daugelis kitų, kurios kasdien po dešimt valandų laužydavo nagus ir vargindavo akis, sukirdavo ir siūdavo, matuodavo ir taisydavo drabužius, siuvenus kitoms dėvėti ir kitų akims džiuginti. Apie savo tėvą anuomet mažai ką žinojau. Beveik nieko. Jo niekuomet nebuvo šalia, bet tai manęs nēmaž neslėgė. Niekada pernelyg nesmalsavau, kas jis toks, tik kai man sukako aštuoneri ar devyneri, pati motina ryžosi paberti informacijos trupinių: jis turįs kitą šeimą ir negališ gyventi su mumis. Šykščius faktus skubiai, be didelio pasitenkinimo nurijau kaip tuos paskutinius šaukštus prieš mane padėtos gavėnios sriubos. To svetimo asmens gyvenimas mane domino kur kas mažiau nei galvosūkis, kaip kuo skubiau nuskuosti aikštėn pažaisti.

Aš gimiau 1911 metų vasarą, tais pačiais metais, kai Pastora Imperio* ištekėjo už Galjo**, Meksikoje pasaulį išvydo Chorché

---

* Pastora Rojas Monje (Pastora Rochas Monché, 1887–1979) – viena žymiausių visų laikų flamenko šokėjų, kilusi iš Sevilijos.

** Rafael Gómez El Gallo (Rafaelis Gomesas El Galjas) – garsus to laikmečio toreadoras.

Negretė*, o Europoje baigėsi *belle époque* vadinti laikai. Iš tolo girdėjosi būgnai, pranešantys apie karą, kuris bus pavadintas Pirmuoju pasauliniu, o Madrido kavinėse tuomet būdavo skaitomi dienraščiai „El Debate“ ir „El Heraldo“, Čelita** nuo scenos kaitindavo vyrus įžūliai kraipydama klubus kupletų ritmu. Meilužės keičiantis karalius Alfonsas XIII sugebėjo susilaukti jau penktos teisėtos dukters. Tuo metu jo vyriausybei vadovavo toks liberalas Kanalechasas***, nė neįsivaizdavęs, kad vos po metų ekscentriškasis anarchistas jį, stebėjimą San Martino knygyne į naujas knygas, pribaišs dviem šūviais į galvą.

Užaugau vidutiniškai laimingoje aplinkoje, kur perteklių visada gožė taupumas, bet nei didelio stygiaus, nei nusivylimų patirti neteko. Dienas leidau siauroje gatvėje, prestižiniame Madrido rajone šalia Pachos aikštės, už kelių žingsnių nuo karališkųjų rūmų. Visai netoli nuo miesto širdies su nesiliaujančiu šurmuliu, tarp išdžiaustytų skalbinių, apsupta šarmo kvapo, kaimynų balsų ir saulėje besikaitinančių katinų. Pradinę mokyklą lankiau artimiausio namo mezonine****: ten dviem skirtuose suoluose stumdydamiesi ir kumščiuodamiesi sau vietos pasidarydavo keturi vaikai, ten garsiai deklamuodavome „Pirato dainą“***** ir kaldavome daugybės lentelę. Ten išmokau skaityti ir rašyti, keturis aritmetikos veiksmus ir upių, išsiraizgiusių pageltusiam žemėlapyje ant sienos, pavadinimus. Po dvejų metų mano ugdymas baigėsi ir atėjau mokinė į suivyklą, kurioje dirbo motina. Savaime taip susiklostė.

---

* Jorge Alberto Negrete Moreno (Chorché Albertas Negretė Morenas, 1911–1953) – meksikiečių dainininkas baritonas, vienas iš Meksikos filmo „Aukso amžius“ aktorių.

** Consuelo Portela (Konsuela Portela, 1885–1959), žinoma artistiniu pseudonimu La Chelito (La Čelita) – populiari ispanų dainininkė, kupletų atlikėja.

*** José Canalejas Mendez (Chosė Kanalechasas Mendesas, 1854–1912) – ispanų politikas.

**** Architektūros elementas, pusaukštis tarp dviejų pastato aukštų, dažniausiai viršutinis. Mezoninas įrengiamas virš vidurinės pastato dalies, jame būna pagalbinės arba gyvenamosios patalpos.

***** Žymaus ispanų poeto romantiko José de Esproncedos (Chosė de Espronceda, 1808–1842) eilėraštis, kuriame idealizuojamas materialistinės visuomenės užribyje gyvenančio asmens pasirinkimas kaip didžiausias laisvės idealas.

Ateljė, kur šeiminkavo donja Manuela Godina, jau ne vieną dešimtmetį buvo siuvami išskirtiniai puikaus sukirpimo ir visame Madride vertinami drabužiai. Kostiumai, kokteilių suknelės, paltai ir apsiaustai, kuriais vėliau puošis kilmingos ponios, skirti pasivaikščiojimams po Kasteljaną*, apsilankymams hipodrome ir Puerta de Hiero polo stadione, „Zakuskos“ arbatinėje ir puošnių bažnyčių mišiose. Ilgainiui perpratau siuvimo paslaptis. Iki tol siuvykloje atlikdavau įvairiausius darbus: kurstydavau krosnelėse žarijas, sušluodavau nuo grindų atraižas, kaitindavau virš ugnies laidynes ir uždususi bėgdavau į Pontechosų aikštę pirkti siūlų ir sagų. Į prabangias rezidencijas pristatydavau ką tik pasiūtus darbužius, apgobtus plačiais rudos drobės maišais: tai buvo mėgstama užduotis ir geriausia karjeros pradžios pramoga. Taip susipažinau su durininkais ir vairuotojais, kambarinėmis, tarnaitėmis, mažordomais ir pinigais aptekusiomis šeimomis. Paslapčia stebėdavau elegantiškiausias ponias, jų dukteris ir sutuoktinius, kaip nebyli liudytoja patekdavau į didikų namus, aristokratų rūmus ir prašmatnius modernių daugiaaukščių butus. Kartais net patarnautojų patalpų slenksčio netekdavo peržengti, nes mano atneštas eilutes perimdavo kas nors iš tarnų, o kartais būdavau maloniai pakviečiama į persirengimo kambarius, vedama klaidžiais koridoriais žvalgydavausi į salonus, akimis rydavau kilimus, nėrinuotus lempų gaubtus, aksomines užuolaidas ir fortepijonus, kuriais kas nors kartais skambindavo, ir svastydavau – koks keistas turėtų būti gyvenimas tokiame pasaulyje kaip šis.

Be įtampos tekėjo mano dienos tarp šių dviejų pasaulių – jų skirtumo beveik nejaučiau. Aš vienodai lengvai vaikštinėdavau ir tais plačiais prospektais su puošniomis kariatomis ir dideliais vartais, ir siauromis, beprotiškai vingiuotomis savo kvartalo gatvelėmis su telkšančiomis balomis, atliekomis, šukaliojančiais prekeiviais, aršiai skalijančiais išbadėjusiais šunimis. Tomis ga-

---

* Paseo de la Castellana (Pase de la Kasteljana) – alėja, viena didžiausių Madrido gatvių.

tvelėmis gyvos būtybės visada eidavo skubiai, o išgirdus čiurškiant srovę geriau būdavo sprukti šalin, kad neliktum aptaškytas šlapimu. Čia namus nuomojėsi amatininkai, smulkūs prekybininkai, neseniai į sostinę atvykę darbininkai ir padienininkai mano kvartalui suteikė kaimiškos dvasios. Daugelis jų tik prispyrus reikalui iškeldavo koją iš savo kiemo. Aš su motina, priešingai, kas rytą labai anksti skubėdavome greta viena kitos į Surbano gatvę ir nedelsdamos užsiimdavome savo kasdieniais darbais donjos Manuelos ateljė.

Kai toje įmonėlėje atidirbau porą metų, savininkė, pasitarusi su motina, nusprendė, kad man jau metas mokytis siuvimo. Būdamą keturiolikos pradėjau nuo lengviausių dalykų: siūti lygia siūle, atsiulėti, dygsniuoti, megzti mazgus. Vėliau išmokau daryti sagų kilpeles, peltakiuoti ir palenkti audinį. Kasdienius darbus nudirbdavome sėdėdamos ant žemų pintų kėdučių ir palinkusios virš lentų, laikomų ant kelių. Donja Manuela užsiimdavo su klientėmis, primatuodavo ir taisydavo drabužius. Mano motina išmatuodavo ir darydavo visa kita: kruopštumo reikalaujančius siuvinius, išdalydavo darbus, tikrindavo, kaip jie atliekami, nustatydavo darbų spartą ir drausmindavo tą nedidelį batalioną, kurį sudarė šešios pagyvenusios modeliotojos, keturios penkios jaunos moterys ir kelios plepios mokinės, labiau linkusios pokštauti ir skleisti paskalas, nei užsiimti paskirtomis užduotimis. Kai kurioms pasisekė ir jos tapo geromis siuvėjomis, o negabiosioms visam laikui atiteko ne tokie dėkingi darbai. Kai viena išeidavo, jos vieton stodavo kita toje užgrioztoje patalpoje, nemaž nepriemenančioje giedro ir puošnaus fasado, šviesaus, griežtai tvarkingo salono, į kurį patekti galėdavo tiktai klientės. Donja Manuela ir mano motina vienintelės galėdavo pasidžiaugti šafrano spalvos medžiaga išmuštomis sienomis, vienintelės galėdavo paliesti raudonmedžio baldus ir vaikščioti ažuolinėmis grindimis, kurias mes, jauniausiosios, turėdavome išblizginti drobinėmis šluostėmis. Tik jos vienos retskykais galėdavo pasimėgauti saulės spinduliais, kurie patekdavo į saloną per aukštus keturių balkonų į gatvės pusę langus. Kita kuopos dalis likdavo užnugaryje: žiemo-

mis ledinėje, vasaromis pragariškai tvankioje ginekėjoje*, – tokia buvo mūsų ateljė, toji galinė, pilka patalpa, kurioje būdavo galima praverti vos du mažučius langelius į tamsų vidinį kiemą, kurioje valandos tekėdavo tarsai vėjo dvelktelėjimas, lydimos kupletų niūniavimo ir žirklių čekšėjimo.

Aš sparčiai mokiausi. Mano miklūs pirštai greitai prisitaikė prie adatos ir jautė audinį. Atpažino dydžius, detales ir apimtis. Nuo kaklo iki juosmens, krūtinės plotį, kojų ilgį. Rankogalius, drabužių apvadus, įsiuvus siaurinant. Šešiolikos metų išmokau skirti audinius, įvertinti jų kokybę ir ką iš jų būtų galima pasiūti. Atpažinti kunišką krepą, šilkinį musliną, žoržetą ir nérinius. Mėnesiai bėgo lyg karuselė: rudenį siūdavome paltus ir demisezoninius kostiumus iš prabangių audinių, pavasarį – lengvutes, plazdančias sukneles ilgoms atostogoms tolimojoje Kantabrijoje, La Končos ir Sardinero paplūdimiuose. Man sukako aštuoniolika, paskui devyniolika metų. Pamažu perpratau sukirpimą ir kruopštumo reikalaujančias detales. Išmokau pritaisyti apykakles ir atlasus, imtis atsargumo priemonių, kad nesuplyštų, ir iš anksto atlikti apdailą. Man patiko šis darbas, džiaugiausi juo. Donja Manuela ir motina kartais atsiklausdavo mano nuomonės, įgijau jų pasitikėjimą. „Mergaitė turi geras rankas ir akį, Doloresa, – kartą pasakė donja Manuela. – Ji gabi ir vis tobulės, jei nepasuks į šalį. Žiūrėk, ir tave pralenks, jei neapsižiūrėsi.“ Motina lyg niekur nieko dirbo ką dirbusi. Aš irgi nepakėliau galvos nuo lentos, dėjausi to negirdėjusi. Bet žvilgtelėjusi į motiną akies krašteliu pastebėjau, kad jos lūpos, suspaudusios keletą smeigtukų, vos vos šyptelėjo.

Ėjo metai, gyvenimas tekėjo savo vaga. Keitėsi mados, o jos diktatui pakluso ir ateljė. Pasibaigus karui Europoje įsivyravo tiesūs siluetai, buvo atsisakyta korsetų, o kojas pradėta rodyti be jokios gėdos. Vis dėlto, kai praėjo laimingas trečiasis dešimtmetis, suknelių juosmuo vėl grįžo savo vieton, sijonai pailgėjo, vėl buvo reikalaujama tinkamo ilgio rankovių, kuklių iškirpčių ir kitų už-

---

* Namo dalis, skirta moterims.

gaidų. Kai peršokome į kitą dešimtmetį, vėl plūstelėjo naujovės. Visos kartu, staiga ir kaip pakliuvo. Man sukako dvidešimt, buvo paskelbta Respublika, o aš susipažinau su Ignasijumi. Tai nutiko vieną rugsėjo sekmadienį triukšmingoje Bombiljos šokių salėje, sausakimšoje merginų, netikusių studentų ir atostogaujančių karių. Jis mane pakvietė pašokti ir prajuokino. Po dviejų savaičių mudu pradėjome regzti vedybų planus.

Kas buvo tas Ignasijus, ką jis man reiškė? Tai mano gyvenimo vyras, galvojau tuomet. Nujaučiau, kad tas ramus vaikinukas būtų geras mano vaikų tėvas. Sulaukiau amžiaus, kai tokioms kaip aš be profesijos ir pajamų merginoms daugiau galimybių, išskyrus vedybas, nebebuvo. Manęs niekada nežavėjo motinos, kuri mane augino viena, plūšėdama nuo aušros iki išnaktų, pavyzdys. Todėl Ignasijus man atrodė tinkamas kandidatas, kad nereikėtų eiti motinos pėdomis, kad turėčiau su kuo praleisti likusį gyvenimą ir kas rytą nubudus nereikėtų jausti vienatvės kartelio. Prie jo mane traukė ne kvaitinanti aistra, o stiprus prierašumas ir nuojauta, kad mano dienos greta jo būtų be negandų ir sukrėtimų, maloniai lengvos tarsi pūkų pagalvė.

Ignasijus Montesas, tuomet mažčiau, būtų šeimininkas, kuris mane vestųsi už rankos per tūkstantį ir vieną pasivaikščiojimą, jo buvimas šalia visiems laikams man užtikrintų saugumą ir pastogę. Jis buvo dvejais metais už mane vyresnis, liesas, mandagus, paprastas ir švelnus. Aukštaūgis, pasitempęs, gerų manierų ir plačios širdies, kuri, regis, ne dienomis, o valandomis vis stipriau mylėjo. Iš Kastilijos kilusios našlės, kietai po čiuziniu spaudusios sidabrinus, sūnus, nuolatinis pigių pensijų gyventojas, puoselėjantis viltis tapti profesionaliu valdininku aspirantas ir kandidatas į bet kurią ministeriją, galinčią jam užtikrinti atlyginimą iki gyvos galvos. Karo, Vidaus reikalų, Ūkio ministerijas. Trimis tūkstančiais pesetų per metus ir dviem šimtais keturiasdešimt viena peseta per mėnesį įkainota svajonė: pastovus atlyginimas iki dienų pabaigos mainais į tykų ir ramų kabinetą kokioje nors žinyboje tarp sugeriamojo popieriaus, antspaudų ir rašalinių. Įsitvėrę tos visiškos ramybės vizijos mes planavome kurtis ateitį, nors viena-

me po kito šaukiamuose pasitarimuose valdininkija it užsispyrusi nenorėjo įtraukti Ignasijaus į savo įstaigų algų žiniaraštį. Bet jis ten veržėsi atkakliai ir nenuilsdamas. Vasarį bandė patekti į Teisingumo ministeriją, birželį – į Žemės ūkio, ir vėl iš naujo.

Taigi neišgalėdamas brangiai prasiblaškyti, bet pasirengęs savo merginą padaryti laimingą iki mirties Ignasijus džiugindavo mane kukliais siurprizais, kuriuos leido jo skurdi kišenė: kartonine dėžute su šilkverpiais ir šilkmedžio lapais, pakeliu skrudintų kaštainių ir amžinos meilės priesaikomis ant žolės po viaduku. Vakarų parko kioske klausydavomės muzikantų trupės, saulėtais sekmadieniais irstydavomės valtimi Retiro parke. Nebuvo tokios mugės su atrakcionais ir vargonėliais, kurią būtume praleidę, nebuvu šokio, kurio mudu nebūtume sušokę laikrodžio tikslumu. Kiek popiečių esame praleidę Vistiljose*, kiek filmų peržiūrėjome kvartalo kino teatruose. Valensijos oršadas** mums buvo prabanga, o taksi – visiškas miražas. Ignasijaus švelnumas nevargino ir buvo begalinis. Aš buvau jam dangus ir žvaigždės, pati gražiausia ir geriausia. Jis dievino mano plaukus, veidą ir akis. Mano rankas, lūpas ir balsą. Aš visa jam buvau nepamainoma, neišsenkančio džiaugsmo šaltinis. Klausydamasi jo kartodavau „kvailiuk“ ir leidausi būti mylima.

Tačiau ateljė gyvenimas tais laikais sukosi visai kitu ritmu. Viskas tapo sudėtinga ir miglota. Antroji Respublika vis paskleisdavo agitacinės kritikos apie patogią mūsų klienčių gerovę. Madridą krėtė neramumai, kaupėsi įniršis, kiekvieną kampą buvo persmelkusi politinė įtampa. Pasiturinčios šeimos vis ilgiau likdavo vasaroti šiaurinėse provincijose, trokšdavo laikytis kuo toliau nuo neramios ir maištingos sostinės, kurios aikštėse garsiai mitinguodavo „Darbininkų pasaulis“***, o bemarškiniai proletarai iš priemiesčių nenumaldomai skverbėsi iki paties Puerta del Solio****. Didieji

---

* Jardines de Las Vistillas – sodai istoriniame Madrido centre.

** Gaivusis gėrimas iš vandens, cukraus ir maltų grūdų arba riešutų.

*** „Mundo Obrero“ – Ispanijos komunistų partijos (PCE) laikraštis, įkurtas 1930 m.

**** Istorinis Madrido centras, Ispanijos kelių „nulinis kilometras“.

privatūs automobiliai vis rečiau šmėžuodavo gatvėse, retėjo prabangių puotų. Senosios gedulo drabužius dėvinčios damos melsdavosi, kad Asanja* būtų kuo greičiau nuverstas, o kai sutemus užsidegdavo dujiniai žibintai, aidėdavo kasdienybe tapę šūviai. Anarchistai degino bažnyčias, falangistai įžūliai išsitraukdavo ginklus. Vis daugiau aristokratų ir aukštuomenės atstovų uždangstė savo baldus paklodėmis, atleido tarnus, užsklendė langines ir skubiai pasitraukė į užsienį išgabendami į saugesnę vietą brangenybes, baimes ir banknotus, ilgėdamiesi tremtin pasitraukusio karaliaus ir paklusnios Ispanijos – tik ji dar greitai tokia nebus.

Į donjos Manuelos atelję užsukdavo vis mažiau ponių, sumažėjo užsakymų ir darbo. Viena po kitos buvo atleidžiamos mokinės, paskui ir kitos siuvėjos, kol galiausiai likome tik savininkė, motina ir aš. Kai užbaigusios paskutinę markizės Entrelagos suknią šešias dienas sėdėjome sudėjusios rankas ir klausėmės radijo, o į duris nepasibeldė nė viena gyva būtybė, donja Manuela atsodusi ištarė, kad neliko kitos išeities – atelję teks uždaryti. Tais sumaišties laikais, kai politiniai skandalai priversdavo tirtėti teatrų auditoriją, o valdžia keisdavosi greičiau, nei spėdavai poterius sukalbėti, mes net neturėjome kada apraudoti praradimų. Kai mūsų priverstinis neveiklumas užsitęsė tris savaites, pasirodė Ignasijus su žibuoklių puokštele ir naujiena, kad pagaliau laimėjo konkursą. Mūsų kuklių tuoktuvių planai užgožė dvejonės ir sėdė už apskrito staliuko su krosnele kojoms šildytis pradėjome planuoti būsimą įvykį. Nors dėl naujų Respublikos paskleistų idėjų paplito civilinių santuokų mada, motina, kurios sieloje puikiai derėjo vienišos motinos padėtis, geležinė katalikiška dvasia ir nostalgikiška ištikimybė nuverstai monarchijai, paskatino santuoką įteisinti kaimynystėje esančioje Šv. Andriejaus bažnyčioje. Mudu sutikome, juk negalėjome nesutikti, kad nebūtų pažeista toji paklusnumo hierarchija: Ignasijus besąlygiškai pildė mano norus, o aš nuolankiai ir nesiginčydamą vykdžiau motinos valią. Be to,

---

* Manuel Azaña y Díaz (Manuelis Asanja i Diasas, 1880–1940) – ispanų politikas ir rašytojas, Antrosios Ispanijos Respublikos (1936–1939) prezidentas.

nė neturėjau svarių priežasčių atsisakyti: santuokos ceremonija nusimatė kukli, tad man nebuvo didelio skirtumo, ar ją atšvęsime prie altoriaus su kunigu, ar salėje su trispalve vėliava.

Nusprendėme dėl datos tartis su tuo pačiu klebonu, kuris prieš dvidešimt ketverius metus birželio 8-ąją mane pakrikštijo Siros vardu. Kiti tą dieną buvo tokie šventųjų vardai: Sabinijana, Viktorina, Gaudencija, Heraklija ir Fortunata.

„Tebūnie Sira, tėve, pakrikštykite ją šiuo vardu, jis bent ne toks ilgas.“ Taip tuomet nusprendė mano vieniša motina. Ir aš tapau Sira.

Vestuves būtume atšventę su šeima ir dar keliais draugais. Kojų ir regos netekusiu seneliu, kurio kūnas ir dvasia suluošinti Filipinų kare, nuolat tyliai tūnančiu supamojoje kėdėje prie sve-tainės balkono. Iš kaimo atvažiuotų Ignasijaus motina ir seserys. Ateitų kaimynai iš buto priešais, taigi Engrasija, Norbertas ir trys jų sūnūs, socialistai, tokie supratingi ir artimi mūsų jausmams, sakytum, tas pats kraujas tekėtų mūsų gyslomis ir koridoriumi. Sykiu su donja Manuela, kuri vėl ėmėsi įprasto amato ir padovanojo man savo paskutinį kūrinį – nuotakos suknelę. Svečius keti-nome pavaišinti pyragaičiais su bezė kremu, malaga ir vermutu, galbūt prisikalbinsime kokį nors mūsų kvartalo muzikantą, kad užsuktų pagroti pasodoblio, ir klajojantį fotografą, kad įamžintų mus nuotraukoje, kuri vėliau papuoš mūsų namus. Tik kol kas jų neturėjome, juos laikinai atstos motinos namai. Ir tuomet, per patį planų ir derinimų įkarštį, Ignasijui šovė mintis, kad ir man reikėtų dalyvauti konkursuose ir tapti tarnautoja. Naujitelaitė vieta Administracijos skyriuje jam atvėrė akis į naują pasaulį – Respublikos valdymą, toje erdvėje moterims buvo numatytos kai kurios profesinės pareigos, ir ne tik prie krosnies, skalbykloje ar ūkyje. Ten, kur moteriškoji giminė galės skintis kelią petys petin su vyrais ir vienodomis sąlygomis viltingai siekti tų pačių tiks-lų. Pirmosios moterys jau tapo Kongreso deputatėmis, viešajame gyvenime buvo įtvirtinta lyčių lygybė, buvo pripažintas mūsų teisnumas, teisė į darbą ir visuotinė rinkimų teisė. Vis dėlto aš tūkstantį kartų mieliau būčiau grįžusi prie siuvimo, bet Ignasi-

jus vos per tris dienas mane įtikino. Senasis audinių ir dygsnių pasaulis sugriuvo, o prieš mus vartus atvėrė naujasis, ir reikėjo prie jo derintis. Pats Ignasijus apsiėmė rūpintis mano parengimu, mat žinojo visas programas, o patirties, kaip prisistatyti ir nepulti į neviltį po galybės nesėkmingų bandymų, irgi turėjo su kaupu. Aš, savo ruožtu, prisidėčiau prie šio projekto supratingumu, kad reikia suglausti pečius norint pirmyn vesti mūsų būrelį, kurį po vestuvių sudarysime mudu, mama, senelis ir būsimos atžalos. Taigi aš sutikau. Priėmus tokį sprendimą mums tetrūko vieno dalyko – rašomosios mašinėlės, kuria galėčiau išmokti spausdinti ir pasirengti privalomam rašymo mašinėle egzaminui. Ignasijus ne vienus metus praktikavosi barškindamas svetimas rašomąsias mašinėles, nuėjo kryžiaus kelius po nykias, riebalų, rašalo ir prakaito pridvisusias akademijas ir nenorėjo, kad man tektų tai pakartoti. Todėl sumanė įsigyti nuosavą rašomąją mašinėlę. Per kitas savaites jos ieškojome su tokiu įkarščiu, tarsi tai būtų buvusi didžioji mūsų gyvenimo investicija.

Apsvarstėme visas galimybes ir atlikome begalę skaičiavimų. Aš nieko nesupratau, ką ja galima padaryti, bet maniau, kad mums labiausiai tiktų nesunki ir nedidelė. Ignasijui dydis nebuvo svarbus, bet jis itin smulkmeniškai gilinosi į kainas, mokėjimo terminus ir mechanizmą. Madride susiradome visas pardavimo vietas, valandų valandas stypsodavome priešais vitrinas ir mokėmės ištarti užsienietiškus pavadinimus, kurie žadino mintis apie tolimus kraštus ir kino aktorius: „Remington“, „Royal“, „Underwood“. Vienodai galėjome apsispręsti tiek dėl vieno prekės ženklo, tiek dėl kito, galėjome pirkti ir vokiečių, ir amerikiečių gamybos daiktą, bet galiausiai pasirinkome italų prekybos saloną „Hispano-Olivetti“ Margaljo ir Pi gatvių kampe. Argi galėjome žinoti, kad užteks vos kelių žingsnių iki parduotuvės durų ir pasirašysime mirties nuosprendį savo bendrai ateičiai, o mūsų gyvenimo keliai išsiskirs negrįžtamai.

– **M**ama, aš už Ignasijaus netekėsiu.

Tuo metu ji stengėsi įverti siūlą į adatą ir nuo mano žodžių net sustingo pirštais jį laikydama.

– Ką tu čia šneki, mergele? – sukuždėjo apstulbusi. Iš netikėtumo jos balsas, regis, užlūžo gerklėje.

– Aš jį palieku, mama. Nes pamilau kitą vyrą.

Ji mane išbarė piktais ir riebiais žodžiais, kokius tik įstengė ištarti, šaukdamasi dangaus ir meldama visų šventųjų užtarimo, pažėrusi tuzinus argumentų mėgino mane priversti išsižadėti savo sumanymo. Supratusi, kad tai nieko nepakeis, susmuko kitoje šalia senelio supamojoje kėdėje ir užsidengusi veidą apsišypylė ašaromis.

Tai iškenčiau stojiškai, nors ir stengiausi nuslėpti nerimą ryžtingais žodžiais. Baiminausi motinos reakcijos, mat Ignasijus jai jau buvo kaip sūnus, kurio ji niekuomet neturėjo, jis tarsi užpildė tuščią vyro vietą mūsų mažoje šeimoje. Juodu šnekučiuodavosi, sutardavo dėl daugelio dalykų ir vienas kitą suprasdavo. Motina gamindavo jo mėgstamus valgius, blizgindavo jo batus ir nepraleisdavo progos pasirūpinti jo švarkais, beprarandančiais išvaizdą dėl negailestingo laiko. Jis, savo ruožtu, žarstydavo jai komplimentus dėl kruopščiai suderintos sekmadienio mišių aprangos, parnešdavo jai saldumynų ir kartais pusiau juokais, pusiau rimtai tvirtindavo, kad ji jam dailesnė už mane.

Aš puikiai supratau, kad mano nutrūktgalviškumas sužlugdys visą tą patogų gyvenimą, žinojau, kad sugrius ne mano vienos gyvenimo pastoliai, deja, nieko negalėjau pakeisti. Mano sprendimas buvo tvirtas kaip uola: nebus nei vestuvių, nei įsidarbinimo konkursų, aš nesimokysiu spausdinti mašinėle už stalelio su krosnele kojoms šildytis ir su Ignasijumi mes niekada nesidalysime nei lova, nei vaikais, nei džiaužkais. Ketinau jį palikti, ir net stipriausias viesulas nebūtų pajėgęs išjudinti mano tvirto nusistatymo.

„Hispano-Olivetti“ prekybos namai turėjo dvi dideles vitrinas ir jose su išdidžiu prašmatnumu praeiviams demonstravo savo pre-

kes. Tarp vitrinų buvo įstiklintos durys su skersai įtaisyta išblizginta žalvarine rankena. Ignasijus stumtelėjo jas ir mudu įėjome. Varpelio tilindžiavimas pranešė apie lankytojus, bet niekas neišėjo mūsų pasitikti. Kelias minutes jautėmės nedrąsiai, su pagarbia baime apžiūrinėjome išstatytas prekes, nedrįsime netgi paliesti išblizgintų lakuotos medienos pakylų, ant kurių buvo eksponuojami tie spausdinimo stebuklai, iš kurių ketinome išsirinkti labiausiai atitinkantį mūsų lūkesčius. Erdvios ekspozicijai skirtos patalpos gale buvo nedidelis biuras. Iš ten sklido vyriški balsai.

Ilgai laukti neteko, nes balsų savininkai išgirdo, kad apsilankė klientai, ir netrukus mūsų pasitikti išėjo apkūnus, tamsiu kostiumu vilkintis vyras. Mandagiai pasisveikinęs pasiteiravo, kas mus domina. Ignasijus pradėjo kalbėti, aiškinti, ko jis norėtų, klausė duomenų ir patarimų. Darbuotojas parodė visą savo profesionalumą, buvo nusiteikęs smulkiai apibūdinti kiekvieną išstatytą mašinėlę. Tiksliai, griežtai ir specialia terminologija. Po dvidešimties minučių tokio preciziškumo ir monotonijos aš vos neužmigau iš nuobodulio. O Ignasijus gerte gėrė visą šią informaciją pamiršęs ir mane, ir viską, kas nebuvo susiję su pasiūlymais. Nutariau nuo jų atsiskirti, nes tai manęs nėmaž nedomino. Ką Ignasijus išsirinks, tas bus gerai. Koks man skirtumas, kokie ten klavišai, grįžimo svirtis arba kraštinis varpelis.

Leidasi klaidžioti aplink tas dailiai išdėliotas mašinėles ieškodama, kuo čia man užsiimti. Apžiūrėjau ant sienų didelius plakatus su spalvingais piešiniais ir žodžiais man nesuprantamomis kalbomis, reklamuojančiais prekybos namų gaminius, paskui nuėjusi prie vitrinų per langus stebėjau gatve skubančius praeivius. Po kiek laiko nenoromis grįžau į salės galą.

Dalį sienos užėmė didžiulė spinta su įstiklintomis durimis. Įsižiūrėjau į savo atvaizdą, keletas neklusnių sruogų buvo išsipešusios iš kuodo, tad sukišau jas į vietą. Nepraleidau progos pažnaibyti skruostų, kad nuobodžiaujantis veidas neprarastų spalvos. Neskubėdama apsižiūrėjau aprangą: vilkėjau geriausiu kostiumu – šiaip ar taip, tas pirkinys mums buvo neeilinė proga. Kojines patempiau nuo kulnų aukštyn, neskubėdama pasitaisiau ant klubų

sijoną, išlyginau juosmenį, apykaklę. Darsyk persibraukiau plaukus, apsižiūrėjau iš priekio ir profiliu ramiai stebeilydama į savo pačios kopiją ovalo formos veidrodyje. Nužvelgiau savo laikyseną nutaisiusi keletą pozų, atlikau keletą šokio žingsnelių ir nusijokiau. Kai savas atvaizdas nusibodo, vėl neskubėdama vaikštinėjau po salę ranka glostydamą paviršius ir tingiai sukinėjausi tarp baldų. Aš net nesidomėjau tuo, dėl ko iš tiesų čia atėjome: visos tos mašinėlės, tiesą sakant, man tesiskyrė dydžiu. Buvo didelių ir tvirtų, taip pat mažesnių, vienos iš pažiūros atrodė lengvos, kitos sunkios, bet man jos visos atrodė tiesiog krūva juodų gremėzdų, nekeliančių nė menkiausios pagundos. Nenorom atsistojaus priešais vieną iš jų ir smiliumi prie klavišų vaizdavau, kad spausdinu su manimi susijusias raides. „S, i, r, a. Si-ra“, – sukuždėjau.

– Koks gražus vardas.

Vyriškas balsas pasigirdo visai man už nugaros, taip arti, kad oda pajaučiau kalbančiojo alsavimą. Per nugarą nubėgęs keistas širpulys privertė mane krūptelėti ir atsisukti.

– Ramiras Arivasas, – tarė tiesdamas man ranką. Atitokau ne iš karto, gal todėl, kad nebuvo pratusi prie tokio formalaus pasisveikinimo, gal todėl, kad dar nespėjau suvokti, kaip mane paveikė tas netikėtai pasirodęs nepažįstamasis.

Kas tas vyras? Iš kur jis atsirado? Vis dar nenuleisdamas nuo manęs akių jis pats viską ir paaiškino:

– Aš esu šių prekybos namų valdytojas. Atleiskite, kad nepriėjau anksčiau, bandžiau užsakyti tarp miestinį pokalbį telefonu.

Ir stebėjau jus pro žaliuzes, skiriančias biurą nuo prekybos salono, bet rūko pridurti. Jis to nepasakė, tik davė užuominą. Tą supratau iš jo skvarbaus žvilgsnio ir išraiškingo balso, vien iš to, kad prie manęs priėjo pirmiau nei prie Ignasijaus ir ilgiau, nei įprasta, išlaikė mano ranką. Supratau, kad jis mane stebėjo ir neišleido iš akių, kol nuobodžiaudama sukinėjausi aplinkui. Jis matė, kaip stambiausi prieš veidrodį, tvarkiausi šukuoseną, kaip mano rankos slydo kojomis, kai taisiausi kojines, apžiūrinėjau save, ar gražiai guli drabužiai. Pro kabineto duris jis siurbė kiekvieną mano kūno virptelėjimą ir kiekvieną lėtą judesį. Jis mane apžiūrinėjo, vertino

mano kūno formas ir veido bruožus. Akylai ištyrinėjo kaip žinovas, aiškiai suvokiantis, kas jam patinka, ir vos plykstelėjus geismui įpratęs savo tikslą pasiekti nedelsdamas. Ir nutarė man tai įrodyti. Dar niekada nebuvo tekę patirti nieko panašaus iš jokio kito vyro ir niekada nemaniau galinti kam nors sukelti tokį kūnišką potraukį. Bet kaip gyvūnai užuodžia maistą arba pavojų, tas pats pirmykštis instinktas mano širdyje nepaliko abejonių, kad Ramiras Arivasas kaip vilkas nusprendė patykti mane.

– Ar jis – tavo vyras? – paklausė mostelėjęs į Ignasijų.

– Mano sužadėtinis, – vargais negalais ištariau.

Gal tai buvo viso labo mano vaizduotė, bet jo lūpų kampučiuose, man regis, šmėstelėjo pasitenkinimo šypsnyš.

– Nuostabu. Prašyčiau eiti paskui mane.

Jis praleido mane pirmą ir jo delnas išsyk įsitaisė man ant liepens, tarsi visą gyvenimą to ir būtų laukęs. Maloniai pasisveikinęs nusiuntė darbuotoją į kabinetą ir perėmė jo darbą taip paprastai, kaip mostelėjus ranka iš jos pasipila balandžiai, tarsi magas nuo briliantino švytinčiais plaukais, ryškiais, kampuotais veido bruožais, plačia šypsena, galingu sprandu ir tokia didinga laikysena, toks vyriškas ir ryžtingas, kad mano vargšeliui Ignasijui šalia jo, regis, prireiktų dar šimto metų suvyrškėti.

Vėliau, sužinojęs, kad rašomoji mašinėlė, kurią ketiname pirkti, bus skirta man mokytis spausdinti, išsijuosęs gyrė šį sumanymą, tarsi tai būtų buvusi neregėtai geniali mintis. Ignasijui jis pasirodė esąs kompetentingas savo srities žinovas, mat supažindino su techniniais duomenimis ir palankiais mokėjimo variantais. O man tai buvo kai kas daugiau – sukrėtimas, žavesys, tikrumas. Dar šiek tiek užtruko sutvarkyti dokumentus. Per visą tą laiką Ramiras Arivasas nė sekundę nesiliovė siuntęs ženklus. Netikėtas prisilietimas, juokelis arba šypsena, dviprasmiški žodžiai arba žvilgsniai, smingantys į pačią mano esybės gelmę. Ignasijus buvo pasinėręs į procesą ir nė neįtarė, kas vyksta tiesiog jo panosėje, galiausiai apsisprendė pirkti nešiojamą „Lettera 35“ mašinėlę apskritais baltais klavišais, ant kurių raidės atrodė lyg išgraviruotos.

– Nuostabus pasirinkimas, – pareiškė valdytojas šlovindamas Ignasijaus išmintį. Tarsi šis būtų buvęs savo valios šeimininkas, o pats Ramiras Arivasas nebūtų naudojęsis patyrusio pardavėjo triukais, kad pirkėjas pasirinktų šį modelį. – Tai geriausiai tiks dailiems jūsų sužadėtiniams piršteliams. Malonėkite parodyti juos, panele, prašyčiau.

Aš nedrąsiai ištiesiau ranką. Prieš tai skubiai žvilgtelėjau į Ignasijų prašydama jo sutikimo, bet jo nebuvo: vėl visas dėmesys sutelktas į mašinėlės mechanizmą. Matydamas, koks naivus mano sužadėtinis, Ramiras Arivasas lėtai ir įžūliai glostė man pirštus, vieną po kito ir taip jausmingai, kad net pašiurpau, ir man pradėjo linkti kojos. Mano ranką jis paleido tik tada, kai Ignasijus atplėšė akis nuo „Letteros 35“ ir paprašė paaiškinti, kaip būtų galima ją nusipirkti. Tarpusavyje sutarė, kad šią popietę sumokės penkiasdešimties procentų kainos užstatą, o rytoj dieną bus padengta likusi pirkinio dalis.

– O kada mes ją galėsime pasiimti? – paklausė Ignasijus.

Ramiras Arivasas žvilgtelėjo į laikrodį.

– Sandėlininkas dabar išgabeno užsakymus ir jau šiandien nebegrįš. Bijau, kad iki rytdienos atvežti kitos nebus galimybių.

– O kaip šita? Kodėl negalime jos pasiimti? – neatlyžo Ignasijus, pasiryžęs kuo greičiau užbaigti šį sandorį. Kai pagaliau buvo apsispręsta dėl modelio, visa kita jam atrodė tik laiką atimančios procedūros, tad jas troško kuo greičiau užbaigti.

– Ne, ne, jokių būdu, meldžiamasis. Juk negaliu leisti, kad panelė Sira naudotųsi mašinėle, kurią jau čiupinėjo kiti klientai. Rytoj anksti ryte jau turėsiu paruošę naują, su apmovu ir įpakuotą. Jei pasakytumėte savo adresą, – kreipėsi jis į mane, – asmeniškai pasirūpinčiau, kad jums ji būtų pristatyta dar prieš vidudienį.

– Mes patys ateisime jos pasiimti, – tariau. Nujaučiau, jog tas vyras pasiryžęs bet kam, ir mane užliejo baimės banga vien pagalvojus, kad jis gali atvykti ir motinos klausinėti apie mane.

– Aš niekaip negalėsiu iki vakaro. Turiu dirbti, – pareiškė Ignasijus. Jam ant kaklo, regis, pamažu veržėsi nematoma virvė, kuri netrukus jį užsmaugs. Ramirui net nereikėjo vargintis jos truktelėti.

- O jūs, panele?
- Aš nedirbu, – pasakiau vengdama jo žvilgsnio.
- Tada jūs sumokėkite, – lyg niekur nieko pasiūlė jis.

Neradau žodžių, kaip atsisakyti, o Ignasijus nė neįtarė, kad tas, atrodytų, toks nekaltas pasiūlymas tuoj mus pražudys.

Ramiras Arivasas palydėjo mus iki durų ir atsisveikino taip šiltai, tarsi būtume geriausi klientai, kokius šis salonas yra turėjęs per visą savo istoriją. Kaire ranka energingai paplekšnojo per nugarą mano sužadėtiniui, dešine dar sykių suėmė manąją. Ir abiem rado tinkamų žodžių:

– Patikėkite, Ignasijau, jūs puikiai padarėte pasirinkę „Hispano-Olivetti“ prekybos namus. Asmeniškai jums pažadu, kad dar ilgai nepamiršite šios dienos. O jus, Sira, prašau ateiti maždaug vienuoliktą valandą. Aš jūsų lauksiu.

Kiaurą naktį prisivarčiau lovoje negalėdama užmigti. Tai buvo visiška beprotybė ir aš dar galėjau jos išvengti. Tereikėjo nebeįgrįžti į tą krautuvę. Galėjau pasilikti namie su motina, padėti jai išskedenti patalus ir sėmenų aliejumi išblizginti grindis, plepėti aikštėje su kaimynėmis, paskui nueiti į Sebados turgų ketvirčio kilogramo avinžirnių ir gabalo menkės. Galėjau palaukti, kol iš ministerijos pareis Ignasijus, ir prisidengti bet koku melu, kodėl neatlikau užduoties: man skaudėjo galvą arba pamaniau, kad lis. Galėjau po pietų trumpam prigulti, paskui iki vakaro vaizduoti, kaip prastai jaučiuosi. Tada Ignasijus nueitų vienas, sumokėtų valdytojui likusią dalį, pasiimtų mašinėlę, ir tuo viskas pasibaigtų. Daugiau mes negirdėtume apie Ramirą Arivasą ir mūsų keliai niekada nesusieitų. Jo vardas palengva nugrimztų į užmarštį, o mudu toliau gyventume savo mažame pasaulėlyje. Tarsi jis niekada nebūtų geismingai glostęs man pirštų, tarsi niekada nebūtų rišęs manęs akimis iš už pertvaros. Taigi viskas buvo labai paprasta ir lengva. Ir aš tai žinojau.

Taip, aš tai žinojau, bet apsimėčiau nežinanti. Kitą dieną palaukiau, kol motina išeis, nes nenorėjau, kad ji matytų mane anksti atsikėlus ir rengiantis, – ji neabejotinai įtartų, jog čia kažkas ne taip. Vos išgirdusi uždaranč duris pradėjau paskubomis ruoštis. Pripy-

liau praustuvą vandens, apsišlaksčiau levandų vandeniui, ant krosnies įkaitinau žnyplės, išlyginau savo vienintelę šilkinę palaidinukę ir nukabinau nuo virvės kojines, kur jos visą naktį džiūvo. Kojinės buvo tos pačios kaip vakar, kitų neturėjau. Susitvardžiau ir atsargiai jas apsimoviau, kad per skubėjimą nesuplėšyčiau ir nenubėgtų akis. Ir kiekvienas iš tų jau tūkstantį sykių kartotų judesių tą dieną pirmą kartą turėjo konkretų adresatą, tikslą ir pabaigą – Ramirą Arivasą. Aš rengiausi ir kvėpinausi dėl jo, kad jis į mane žiūrėtų, kad mane uostytų, kad vėl mane liestų ir nertųsi iš kailio prieš mane. Dėl jo palikau plaukus palaidus, kad blizgančios bangos kristų iki pusės nugaros. Dėl jo iki skausmo diržu susiveržiau liemenį, kad vos begalėjau kvėpuoti. Dėl jo. Viskas buvo daroma tik dėl jo.

Ryžtingaiėjau gatvėmis vengdama godžių žvilgsnių ir išūlaus meilikavimo. Prisiverčiau negalvoti: vengiau vertinti savo veiksmus ir nenorėjau spėlioti, ar šis kelias mane nuves prie rojus slenkščio, ar tiesiai į skerdyklą. Perėjau Šv. Andriejaus gatvę, ties Žemutine Kava kirtusi Vežimų aikštę pasukau į Didžiąją aikštę. Po dvidešimties minučių jau buvau prie Puerta del Solio. Savo tikslą pasiekiau trumpiau nei per pusvalandį.

Ramiras manęs jau laukė. Vos pasirodžiau tarpduryje, jis liovėsi kalbėtis su darbuotoju ir pasuko prie išėjimo, pakeliui pagriebė skrybėlę ir lietpaltį. Kai priėjo, ketinau pasakyti, kad rankinėje turiu pinigus, kad Ignasijus perduoda jam labų dienų ir aš galbūt jau šiandien pat pradėsiu mokytis spausdinti mašinėle. Bet jis man neleido. Net nepasisveikino. Tik nusišypsojo įsikandęs cigarą, perbraukė pirštais per nugaros apačią ir ištare: „Eime.“ Ir aš nuėjau.

Jis mane nusivedė į „Šveicarijos“ kavinę – nekaltesnės vietos nesugalvosi. Lengviau atsidusau supratusi, kad aplinka visiškai saugi, tikėjau, jog vis dar turiu laiko išsigelbėti. Kai jis žvalgėsi stalelio ir pakvietė mane atsisėsti, aš netgi galvojau, kad šis mūsų susitikimas yra ne daugiau nei paprasčiausias dėmesio ženklas klientei. Netgi pradėjau įtarti, kad visas tas begėdiškas galantiškumas – ne kas kita kaip mano pačios vaizduotės vaisius. Bet taip nebuvo. Nors aplinka ir buvo nekalta, mūsų antrasis susitikimas vėl mane pastūmėjo prie bedugnės krašto.

– Kai vakar išėjai, negalėjau nė minutei liautis apie tave galvojęs, – sukuždėjo į ausį mums sėdantis prie stalelio. Neįstengiau jam nieko atsakyti, žodžiai užstrigo gerklėje ir ištirpo kažkur mano smegenų kampelyje it cukrus vandenyje. Jis vėl suėmė mano ranką ir paglostė, lygiai kaip prieš dieną, neatitraukdamas nuo jos akių.

– Tavo rankos vietomis šiurkščios, sakyk, ką gi veikė tie piršteliai, kol neatklydo pas mane?

Jo itin artimai ir jausmingai skambantis balsas taip nederėjo prie viso to triukšmo aplink mus: fajanso ir stiklo dzingsėjimo į stalių marmurą, rytmečio pokalbių murmesio ir padavėjų balsų, šūkčiojančių sąskaitas už baro.

– Siuvo, – sukuždėjau nepakeldama akių nuo kelių.

– Vadinasi, tu – siuvėja.

– Buvau. Dabar – jau nebe, – pagaliau išdrįsau pakelti akis. – Pastaruuju metu darbo nėra daug.

– Tai todėl dabar panorai išmokti spausdinti mašinėle.

Jis kalbėjo draugiškai ir supratingai, sakytum seniai mane pažinotų, tarsi mano ir jo sielos jau nuo neatmenamų laikų būtų laukusios viena kitos.

– Mano sužadėtinis pasiūlė ir man pasirengti dalyvauti konkurse ir tapti tarnautoja kaip jis, – ištariau truputį susigėdusi.

Pokalbis nutrūko, kai atnešė, ką buvome užsisakę. Man – puodelį karšto šokolado, Ramirui – juodos it naktis kavos. Kol keliais sakiniais persimetė su padavėju, pasinaudojau proga ir apžiūrėjau Ramirą. Jis vilkėjo kitu kostiumu nei vakar, kitais nepriekaištingai atrodančiais marškiniais. Jo manieros buvo elegantiškos, joms nestigo rafinuotumo, tokio svetimo mano aplinkos vyrams, kiekviena kūno ląstelė skleidė vyriškumą, kai jis rūkė, taisėsi kaklaryšio mazgą, traukė iš kišenės piniginę ar kėlė puodelį prie lūpų.

– Gal nepalaukysi manęs nekukliu... Įdomu, kodėl tokia moteris kaip tu nori savo gyvenimą leisti ministerijoje? – paklausė gurkštelėjęs kavos.

Gūžtelėjau pečiais.

– Turbūt, kad geriau gyventume.

Jis ir vėl iš lėto pasviro prie manęs, vėl man į ausį plūstelėjo jo karštas balsas.

– Sira, ar tu iš tiesų nori geriau gyventi?

Aš siurbtelėjau šokolado, kad nereikėtų atsakyti.

– Tu išsiteplojai, leisk, nuvalysiu, – ištarė jis.

Atsargiai palietė man veidą, tada sauja suėmė smakrą taip, tarsi ji kažkada būtų buvusi man formą suteikęs šablonas. Paskui nykščiu palietė tą vietą, kur neva buvau išsitepusi, visai arti lūpų kampučio. Neskubėdamas švelniai mane paglostė. Aš nesipriešinau: siaubas, sumišęs su malonumu, man neleido nė krustelėti.

– Dar čia išsitepei, – kimiai sumurmėjo pirštu slysdamas į kitą vietą.

Kryptis dabar buvo apatinės lūpos kraštas. Dar sykį paglostė. Tik lėčiau ir švelniau. Man nugara perbėgo šiurpulys, nagais teko įsikirsti į kėdės aksomą.

– O, čia irgi, – vėl ištarė jis. Tada glamonėdamas milimetrą po milimetro perbraukė man per lūpas, nuo vieno krašto iki kito, pamažu, iš lėto, dar lėčiau. Maniau, kad nuskęsiu šulinyje, kuris buvo pilnas kažko minkšto. Negalėjau to įvardyti. Man neberūpėjo, kad visa tai tebuvo apgaulė ir šokolado ant mano lūpų nebuvo nė ženklo. Netgi nerūpėjo, kad už gretimo stalelio trys garbingo amžiaus ponios liovėsi plepėjusios ir susijaudinusios stebėjo šią sceną, tūžmingai trokšdamos nusimesti trisdešimties metų našta.

Tuomet į kavinę įsiveržė triukšminga studentų grupelė ir, kaip susprogsta muilo burbulas, savo kvatojimu ir šėliojimais išskleidė tą akimirkos magiją. Staiga, lyg pabudusi iš sapno, aš suvokiau keletą dalykų: kad grindys po mano kojomis neišsilydė, kad man į burną vos nepateko nepažįstamo žmogaus pirštas, kad mano kairiaja šlaunimi ropinėjo gosli ranka, o aš pati buvau tik per žingsnį stačia galva bepuolanti nuo skardžio. Atgautas blaivus protas privertė pašokti nuo kėdės, o čiupdama rankinę netyčia išliejau stiklinę vandens, padavėjo atneštą sykiu su puodeliu šokolado.

– Štai pinigai už rašomąją mašinėlę. Vakarop mano sužadėtinis ateis jos paimiti, – išpoškinau ant marmurinio paviršiaus meselėdama pluoštą banknotų.

Jis suėmė man už alkūnės.

– Sira, neišeik, nelyk ant manęs.

Staigiu judesiu išsivadavau iš jo. Nepažvelgiau į jį ir neatsiveikinau, tiesiog apsisukau ir sukaupusi visą savo orumą nuėjau durų link. Tik tada susigriebiau, kad apsiliejau vandeniu ir kairė koja žliugsi.

Jis manęs nesivijo. Veikiausiai suprato, kad nieko nepeštų. Tebesėdėjo savo vietoje ir jau man tolstant paleido į nugarą paskutinę strėlę:

– Užsuk kitą kartą. Žinai, kur mane rasti.

Apsimečiau jo negirdinti, tik paspartinau žingsnį pro tą studentų šaršalyną ir susilieju su gatvės minia.

Aštuonias dienas guliausi su viltimi, kad rytojaus rytas bus kitoks, ir aštuonias dienas nubudau su ta pačia įkyria mintimi – Ramiras Arivasas niekaip neišėjo man iš galvos. Jo prisiminimas bet kada dieną mane užklupdavo iš pasalų ir neįstengdavau nė minutei jo išstumti iš minčių: ar kloju lovą, ar šnypščiuosi nosį, lupu apelsiną ar lipu laiptais, ties kiekviena pakopa ryškiai prisimenu jo atvaizdą.

Ignasijus su mano motina atsidavę planavo vestuves, bet jiems nepavyko manęs užkrėsti savo entuziazmu. Niekas man neatrodė miela, niekas nekėlė nė menkiausio susidomėjimo. Matyt, nervai, manė jie. Aš iš visų jėgų stengiausi išguiti iš minčių Ramirą, neprisiminti į ausį kuždančio jo balso, jo piršto, glamonėjančio man lūpas, jo rankos, glostančios man šlaunį, ir tų paskutinių man įstrigusią žodžių, kai nususukau nuo jo kavinėje tvirtai tikėdama, kad mano išėjimas šiai beprotybei padės tašką. Sira, užsuk kitą kartą. Ateik.

Kovojau iš visų jėgų, kad atsilaikyčiau. Kovojau ir pralaimėjau. Nė lašu proto balso neįstengiau pasipriešinti nežabotam to vyro patrauklumui. Nors ir kiek ieškojau aplinkui, nebuvo tokių priemonių, jėgų ar tiesiog dingsties, už ko galėčiau užsikabinti, kad mane sustabdytų. Nei būsimas vyras, už kurio po mėnesio ištekėsiu, nei dora motina, visas jėgas padėjusi tam, kad išaugintų

mane kaip atsakingą ir padorią moterį. Manęs nesustabdė net ir ta nežinia, kas tas nepažįstamas vyras ir ką man lemtis yra numačiusi šalia jo.

Atėjau po devynių dienų nuo pirmojo apsilankymo „Hispano-Olivetti“ prekybos namuose. Kaip ir anais sykais, mane pasveikino durų varpelio tilindžiavimas. Nepasirodė nė joks apkūnus pardavėjas, nė pasiuntinukas ar kitas darbuotojas. Mane pasitiko Ramiras.

Priėjau arčiau, stengiausi, kad mano žingsniai atrodytų tvirti, buvau pasiruošusi žodžius. Bet negalėjau jų ištarti. Jis man neleido. Vos tik atsidūriau šalia jo, jis suėmė mane už pakaušio ir įsi-siurbė į lūpas taip stipriai, godžiai ir ilgai, kad mano kūnas tiesiog pastiro. Regis, tuoj pradėsiu tirpti ir pavirsiu sirupo bala.

Ramiras Arivasas buvo trisdešimt ketverių, jo praeitis nebuvo audringa, užtat gebėjo taip stipriai sugundyti, kad net tvirčiausia betono siena nebūtų atsilaikiusi. Iš pradžių – potraukis, dvejonė ir nerimas. Paskui – bedugnė ir aistra. Aš traukiau orą, kuriuo jis kvėpavo, irėjau grindinio akmenimis per kelis sprindžius nuo jo. Galėjo upės išsilieti iš krantų, galėjo sugriūti daugiaaukščiai mūrai, galėjo dangus maišytis su žeme ir visata prasmegti man po kojomis – aš būčiau galėjusi ištverti viską, jei tik šalia būtų Ramiras.

Ignasijus su mano motina pradėjo įtarti, kad su manimi dedasi kažin kas nenormalaus, tai neatrodė kaip paprasčiausia įtampa dėl artėjančių sutuoktuvių. Bet jie negalėjo išsiaiškinti mano jaudulio priežasčių, nerado, kaip pateisinti tą nuolatinį mano paslaptینگumą, dažnus išėjimus ir nervingą juoką, kurio kartais neįstengdavau suvaldyti. Gyvendama tokį dvilypį gyvenimą pusiausvyrą sugebėjau išlaikyti vos kelias dienas, kaip tik tiek, kad suvokčiau, jog svarstykklės kas minutę išsibalansuoja: Ramiro lėkštė nusveria, o Ignasijaus kyła aukštyn. Neprireikė nė savaitės suprasti, kad privalau viską nutraukti ir nerti į tuštumą. Atėjo metas dalgiu nušienauti savo praeitį. Ir palikti it plyną lauką.

Ignasijus atėjo pas mane jau temstant.

– Palauk manęs aikštėje, – sukuždėjau vos pravėrusi duris.

Motina apie tai išgirdo per pietus, negalėjau jos laikyti nežinioje. Atėjau po penkių minučių, pasidažiusi lūpas, su nauja ran-

kine ant peties, kitoje rankoje laikydama „Letterą 35“. Jis manęs laukė ant to paties suolo kaip visada, ant to šalto akmens, kur tiek valandų praleidome planuodami savo bendrą ateitį, kurios jau niekada nebus.

– Tu išeini pas kitą, tiesa? – paklausė, kai prisėdau greta. Į mane nežiūrėjo: sėdėjo nudelbęs akis žemyn, į dulkėtą grindinį, kurį gremžė bato galu.

Linktelėjau. Triuškinamas patvirtinimas be žodžių.

– Kas jis toks? – paklausė.

Aš pasakiau. Mus supo tie patys kasdieniai garsai: vaikai, šunys ir dviračių skambučiai, Šv. Andriejaus varpai kvietė į vakarines pamaldas, vežimų ratai girgždėdami ritosi grindinio akmenimis, į dienos pabaigą išvargusių mulų žingsniai. Ignasijus ilgai nepravėrė burnos. Matyt, mano sprendimas buvo toks tvirtas ir užtikrintas, kad jis net neparodė esąs sumišęs. Nekėlė dramų ir nereikalavo pasiaiškinti. Nekaltino manęs ir neprašė darsyk persvarstyti savo jausmų. Teištare vieną sakinį, iš lėto, tarsi leisdamas žodžiams sroventi:

– Jis niekada tavęs nemylės kaip aš.

Tada atsistojo, paėmė rašomąją mašinėlę ir nuėjo gatve į niekur. Mačiau, kaip jis tolsta užlietas blausios žibintų šviesos, galbūt tvardydamas norą trenkti tą griozdą į grindinį.

Žiūrėjau į jį, kol išėjo iš mano aikštės ir nutolo, o jo siluetą pasiglemžė ankstyva rudens naktis. Aš labai norėjau pravirkti, kad jo netekau, gailėtis dėl tokio trumpučio ir liūdno išsiskyrimo ir kaltinti save, jog sugrioviau mūsų įsivaizduotos ateities planus. Bet negalėjau. Neišspaudžiau nė vienos ašaros, nekilo noras sau priekaištauti. Kai jis pradingo iš akių, už minutės aš taip pat pakilau nuo suolo ir nuėjau. Visiems laikams palikau savo kvartalą, jo žmones ir savo mažą pasaulėlį. Ten liko visa mano praeitis, o aš pradėjau naują gyvenimo etapą. Nujaučiau jį būsiant šviesų ir puikų, o kol kas negalėjau įsivaizduoti didesnės laimės, kaip pasukti Ramiro glėbyje.